

heste Neupersische Werk über Rhetorische Figuren" (I, 45-62); Ahmet Temir, "Die Konjunktionen und Satzeinleitungen im Alt-Türkischen" (IX/1, s. 41-85; IX/2, s. 233-280); W. Montgomery Watt, "The Study of al-Gazali" (XIII-XIV, 121-131); G. E. Grunebaum, "Concept and Function of Reason in Islamic Ethics" (XV, 1-17); Annemarie Schimmel, "Translations and Commentaries of the Qur'an in Sindhi Language" (XVI, 224-243); Joseph Schacht, "An Early Murdjite Treatise: The Kitāb al-Ālim wal-Muta'allim" (XVII, 96-102); Franz Rosenthal, "Ibn Arabi' between Philosophy and Mysticism" (XXXI, 1-35); Binyamin Abrahamov, "Fakhr al-Din al-Rāzī on God's Knowledge of the Particulars" (XXXIII, 133-155); William Smiyth, "Some Quick Rules UT PICTURA Poesis: The Rules for Simile in Miftāh al-'Ulūm" (XXXIII, 215-229); Gerhard Endress, "Al-Kindī über die Wiedererinnerung der Seele Arabischer Platonismus und die Legitimation der Wissenschaften im Islām" (XXXIV, 174-221); Reinhard Weipert, "al-Ḥalīl ibn Aḥmad – A Poet?" (XXXV, 65-104). Metin neşri ve tercümesi tarzındaki çalışmalara Hellmut Ritter'in "Al-Biruni's Übersetzung des Yoga-Sutra des Patanjali" (IX/2, s. 165-200) ve Fritz Meier'in "Qusayri's Tartīb as-Sulūk" (XVI, 1-39) adlı makaleleri örnek gösterilebilir. Dergi uluslararası indeksler tarafından taranmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Oriens, I-XXXVI, Leiden 1948-2001; Ahmed Ateş, "Hellmut Ritter", *ŞM*, V (1963), s. 1-14.

SEDAT ŞENSOY

ORJENTALNI INSTITUT u SARAJEVU

Saraybosna şarkiyat enstitüsü.

Osmanlı tarihi ve şarkiyat araştırmaları yapmak üzere 1950'de Bosna-Hersek Cumhuriyeti Millet Meclisi'nin kararıyla kurulmuş, daha sonra yine aynı meclis tarafından bilimsel araştırma alanları tesbit edilmiş ve 1967'de mecliste kararname onaylanmıştır. Bosna-Hersek Cumhuriyeti Millet Meclisi 1977'deki yeni kanunla enstitünün kurucusu kabul edilmiş, 1 Mart 1992 tarihinden itibaren Bosna-Hersek Millî Eğitim, Kültür ve Spor Bakanlığı'na bağlanmıştır. İç savaş döneminde (1992-1995) buraya araştırma merkezi olarak özel bir statü verilmiş, Dayton Antlaşması'nın (1995) ardından Bosna-Hersek Federal Millî Eğitim, Kültür ve Spor Bakan-

lığı bünyesine alınmıştır. Günümüzde üniversiteler kanunu çerçevesinde enstitünün sahibi, kurucusu ve malî kaynağı Saraybosna kantonudur. Daha sonra Saraybosna Üniversitesi'nin bünyesine dahil edilerek üniversite kampüsü içerisinde bir araştırma müessesesi olmuştur.

Orijentalni Institut'un kuruluşundan itibaren bugüne kadar gelen süreçte geçirdiği iki dönemden ilki kuruluşundan 1992 savaşına kadar olan dönemdir. Bu dönemde enstitü Bosna-Hersek Cumhuriyeti idaresinde özel bir kurumdur. En önemli yanı da Saraybosna Devlet Müzesi'nden devraldığı yazmalar ve Türk tarihiyle ilgili doküman ve arşiv belgelerinden oluşan değerli bir koleksiyona sahip bulunmasıydı. Enstitünün kurulduğu yıl Saraybosna Üniversitesi Felsefe Fakültesi'nde Şarkiyat Kürsüsü oluşturulmuştur. Enstitünün ikinci dönemi ise 17 Mayıs 1992 tarihinden başlayarak günümüze kadar gelen devredir. Savaş sırasında enstitü binası Sırp güçleri tarafından bomba ve roket saldırılarına uğramış ve yakılmıştır.

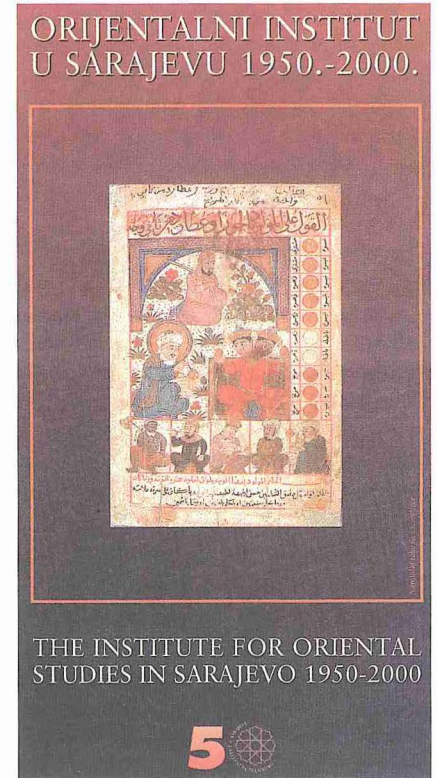
Şarkiyat Enstitüsü'nün kuruluşundan itibaren temel faaliyetleri şu şekilde sıralanabilir: Bosna-Hersek'e ve diğer eski Yugoslavya bölgelerine ait Osmanlı dönemi Arapça, Farsça, Türkçe yazmaların, arşiv belge ve dokümanlarının toplanması, bu medeniyet ve kültürlerin dinî, tarihî, siyasi, felsefi cephesinin ve dillerinin incelenmesi. Enstitünün ilgi alanı bilhassa bölgedeki Osmanlı mirasının düşünce ve doktrin tarihine, diplomatik belgelere ve Osmanlı Devleti'nin söz konusu bölge ile olan ilişkisine odaklanmıştır. Günümüzde de aynı ilgi devam etmekte olup Arapça ve Farsça ile Türk dili ve edebiyatlarının araştırılması, bunların Bosna-Hersek'e ait Osmanlı dönemi tarihi ve kültürü ana inceleme alanlarını oluşturur. Şarkiyat Enstitüsü temel faaliyetleri açısından tarih, filoloji, kütüphane ve belgelerle şark sanatı ve sanat tarihi olmak üzere dört bölüme ayrılır.

Şarkiyat Enstitüsü, özellikle savaş öncesi dönemde sahip olduğu yazmalar koleksiyonu, arşiv belgeleri bölümü ve enstitü kütüphanesiyle dünya çapında bir yere sahipti. Yazmalar koleksiyonu sayıları 5263'ü bulan ve önemli bir kısmı mecmua olan Arapça, Türkçe, Farsça eserlerden oluşuyordu. Bunlar arasında nâdir ve değerli eserler bulunduğu gibi Arap harfleriyle yazılmış Boşnakça metinler de mevcuttu. Bu koleksiyon tarih, felsefe, tıp, coğrafya, siyaset vb. ilimler yanında İslâmî

ilimleri de içine almaktaydı. Bosna'nın yetiştirdiği Fâzıl Paşa Şerifoviç, Sâlih Sıdkı Hacıhüseynoviç Muvakkit, Mustafa Eyüboviç – Şeyh Yuyo, Sabit Ujicanin, Mehmed Meyliya, Hasan Kâfi Akhisârî, Allâmek el-Bosnevî, Novili Ömer Efendi gibi âlimlerin müellif hattı eserlerini de ihtiva ediyordu. Bunların büyük bir kısmı Bosna-Hersek savaşı esnasında tahrip edilmiş veya yakılmış, koleksiyonun sadece çok az bir kısmı günümüze ulaşmıştır.

Enstitü özellikle Balkanlar'a ait Osmanlı dönemi arşiv belgelerini ihtiva etmekteydi. Bu bölümde Türkçe belgeler, siciller koleksiyonu, vilâyet arşivi ve tapu koleksiyonu olmak üzere dört koleksiyon bulunmaktaydı. Burada XVI-XIX. yüzyıllara ait ferman, berat, buyruldu vb. 7156 belge vardı. Siciller koleksiyonu ise XVII-XIX. yüzyıllara ait altmış altı adet şer'iyye sicil defterinden ibaretti. Günümüzde enstitüde mevcut zarar görmemiş sicillerin bir kopyası Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi'ne alınmıştır. Vilâyet arşivi bölümü İstanbul'dan gön-

Orijentalni Institut u Sarajevu'nun kuruluşunun 50. yılı münasebetiyle yayımlanan enstitü hakkındaki kitabın kapağı

derilen veya XIX. yüzyıla ait kadastro kayıtları koleksiyonuna ve Osmanlı dönemine ait mikrofilmleri içeren 200.000'i aşkın arşiv belgesine sahipti. Bunların büyük bir kısmı 1852-1878 yıllarına aitti. Ayrıca Hırvatistan, Sırbistan, Karadağ, Macaristan, Makedonya, Bulgaristan ve Kosova'ya dair çok önemli defterler vardı. Savaş esnasında sadece enstitüdeki vilâyet arşivine ait 200.000 doküman ve diğer bölgelere ait defterler tamamen imha edilmiştir. Enstitü kütüphanesi 15.000 civarında kitaptan oluşuyordu. Yabancı dillerdeki süreli yayınların sayısı 10.000'i aşmaktaydı. Savaş sırasında kataloguyla birlikte büyük bir kısmı yok edilmiştir.

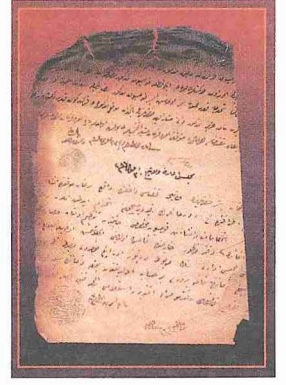
Enstitü kendi programı çerçevesinde neşriyat da yapmıştır. Bu neşriyat üç kısma ayrılır: "Monumenta Turcica Historiam Slavorum Meridionalium Illustrantia" serisi, "Posebna Izdanja" kitap serileri ve *Prilozi za Orijentalnu Filologiju* adlı yıllık dergi. Birinci seri içinde yayımlanan eserlerin bir kısmı şunlardır: *Kanuni i kanun-name za Bosanski, Hercegovacki, Zvornički, Kliški, Crnogorski i Skadarski sandzak* (Bosna, Hersek, İznornik, Klis, Karadağ ve İşkodra sancaklarına ait kanunnâmeler; Sarajevo 1957); *Hazim Šabanović, Krajište Isa Bega Ishakovića Zbirni katastarski popis iz 1455. godine* (İsâ Bey Ishakoviç'e ait sınır bölgesi, 1455 yılına ait sicil kayıtları; Sarajevo 1964); *Oblast Brankovića. Opširni katastarski popis iz 1455. godine* (Brankoviç'e ait bölge, 1455 yılına ait mufassal sicil kayıtları; Sarajevo 1972); *Oblast Brankovića. Opširni katastarski popis iz 1455. godine* (faksimili-fascimiles) *Detailed Census of the Brankoviches Region from 1455* (Brankoviç'e ait bölge, 1455 yılına ait mufassal sicil kayıtları; Sarajevo 1972); *Ešref Kovačević, Muhimme defteri-Dokumenti o našim krajevima* (mühimme defteri-bölgelerimiz hakkındaki dokümanlar; Sarajevo 1985); *Vakufname iz Bosne i Hercegovine (XV i XVI vijek)* (XV ve XVI. yüzyıllara ait Bosna-Hersek vakıfnâmeleri; Sarajevo 1985); *Ahmed S. Aličić, Poimenični popis sandžaka vilajeta Hercegovina* (Hersek vilâyetine ait sancaktaki tafsilâtlı kayıtlar; Sarajevo 1985); *Opširni popis Bosanskog sandžaka iz 1604. godine* (1604 yılına ait Bosna sancağında tafsilâtlı sicil kayıtları; Sarajevo 2000 [dört cilt]).

İkinci seride yirmi üç kitap neşredilmiş olup bazıları şunlardır: *Arapski dokumenti u Državnom arhivu u Dubrovniku* (Dubrovnik Devlet Arşivi'ndeki Arap-

ça dokümanlar; Sarajevo 1960); *Arapski dokumenti u Državnom arhivu u Dubrovniku* (Dubrovnik Devlet Arşivi'ndeki Arapça dokümanlar; Sarajevo 1961); *Arapski dokumenti u Državnom arhivu u Dubrovniku* (Dubrovnik Devlet Arşivi'ndeki Arapça dokümanlar; Sarajevo 1969); *Hamid Hadžibegić, Glavarina u Osmanskoj državi* (Osmanlı Devleti'nde başlık vergisi; Sarajevo 1966); *Teufik Muftić, Infinitivi trilitem u arapskom jeziku. Odnos oblika i značenja*. (Arapça'da trilitem masdarlar. Şekil ve mâna ilişkisi; Sarajevo 1966); *Bisera Nurudinović, Bibliografija Jugoslovenske Orijentalistike 1945-1960 - Bibliography of Yugoslav Orientalistics 1945-1960* (1945-1960 yılları arasında Yugoslav şarkiyatı bibliyografyası; Sarajevo 1968); *Kur'an. Preveo Besim Korkut* (Kur'an tercümesi; Sarajevo 1977); *Bisera Nurudinović, Bibliografija Jugoslovenske Orijentalistike 1961-1965 godine-Bibliography of Yugoslav Oriental Studies 1961-1965* (1961-1965 yılları arasında Yugoslav şarkiyatı bibliyografyası; Sarajevo 1981); *Ahmed S. Aličić, Uređenje Bosanskog ejaleta od 1789. do 1878. godine* (1789-1878 yılları arasında Bosna eyaletinin idare sistemi; Sarajevo 1983); *Salih Trako, Katalog perzijskih rukopisa Orijentalnog instituta u Sarajevu* (Saraybosna Şarkiyat Enstitüsü'ndeki Farsça yazmalar katalogu; Sarajevo 1986); *Džemal Čehajić, Derviški redovi u jugoslovenskim zemljama sa posebnim osvrtom na Bosnu i Hercegovinu* (Yugoslav bölgelerinde ve özellikle Bosna-Hersek'teki tarikatlar; Sarajevo 1968); *Vančo Boškov, Katalog turskih rukopisa franjevačkih samostana u Bosni i Hercegovini* (Bosna-Hersek Franyevaç Samostan'larındaki Türkçe yazmalar katalogu; Sarajevo 1988); *Hasan Škapur - Ahmed S. Aličić, Turski dokumenti o ustanku u Potkozarju 1875-78* (1875-1878 yılları arasındaki Potkozarye ayaklanmasına ait Türk dokümanları; Sarajevo 1968; daha geniş bilgi için bk. Muhammed Aruçi, s. 121-123).

Saraybosna Şarkiyat Enstitüsü ilk sayısı 1950 yılında çıkan *Prilozi za Orijentalnu Filologiju* (POF) adıyla bir dergi çıkarmaktadır. *Prilozi*'de genellikle enstitünün kuruluşu amacıyla uygun olarak, "filoloji", "tarih ve diplomatik", "Ocjene i Prikazi" adlı üç bölümde ilmi makaleler neşredilmektedir (daha geniş bilgi için bk. *Orijentalni Institut u Sarajevu*, s. 39-84). Makalelerin büyük bir kısmı Boşnakça, Sırpça ve Hırvatça, bir kısmı da Almanca,

1992 yılındaki
savasta
kurulan
Orijentalni
Institut u
Sarajevu'daki
el yazma
eserlerden
birine ait
sayfa

İngilizce, Fransızca, Rusça, Slovence ve Türkçe'dir.

Enstitü ayrıca kuruluşundan itibaren çeşitli ilmi toplantılar düzenlemiştir. Bunlar arasında Arap, Fars ve Türk edebiyatı ve sanat tarihi, Arap-İslâm kültürü (1973), Osmanlı öncesi ve Osmanlı araştırmaları (1978), Şark dillerindeki literatür (1989) hakkında olanlar sayılabilir. 1991'de enstitünün 40. yıl dönümü münasebetiyle düzenlenen İslâm dini ve kültürünün Bosna eyaletinde yayılmasına dair toplantının tebliğleri *Prilozi*'nin 41. sayısında neşredilmiştir. Savaş esnasında (1993) Saraybosna Tarih Enstitüsü ile ortaklaşa düzenlenen "Sarajevo'nun yarım milenyumunu" adlı sempozyum *Prilozi Historiji Sarajeva* (Sarajevo 1997) ve Mart 1995'te Hasan Kâfi Akhisârî hakkındaki toplantı *Dijalog* (sy. 1-2, Sarajevo 1995) adlı dergilerde yayımlanmıştır.

Enstitünün uluslararası düzeyde ilişkileri mevcuttur. Savaştan önce ilişki kurulan müesseselerin sayısı 120 civarındaydı. Savaştan sonra 1998 ve 2000'de Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü ile bir protokol imzalanmış, Türkiye'den buraya Rumeli ve Balkan asıllı müelliflere ait yazma eserlerin birer kopyası hediye edilmiştir. Günümüzde özellikle İstanbul, Viyana, Venedik, Zadar ve Dubrovnik kütüphanelerinden sağlanan doküman ve belgelerin kopyaları enstitü için büyük bir önem arz etmektedir. Enstitüyü yok eden yangında (17 Mayıs 1992) yitirilen yazma ve belgelerin birçoğu araştırma ve mübadele projeleri için mikrofilme alınmıştı. Yabancı kütüphane ve araştırma müesseselerinde bulunan bu mikrofilmlerin savaş sonrası kurulan enstitünün fonlarına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Orijentalni Institut u Sarajevu 1950-2000: The Institute for Oriental Studies in Sarajevo (ed. Amir Ljubović - Lejla Gazić), Sarajevo 2000, s. 39-172; Lejla Gazić, "Stradanje Orijentalnog

Instituta u Agresiji na Bosnu i Hercegovinu 1992-1995", a.e., s. 25-29; Behija Zlatar, "Orientalni Institut u Sarajevu 1950-2000", a.e., s. 9-15; a.mlf., "On the Occasion of Fifty Years of Work of the Oriental Institute in Sarajevo", *POF*, L (2002), s. 9-10; Muhammed Aruçi, "The Institute for Oriental Studies in Sarajevo (1950-2005) a Public Scientific-Research Institution", *International Symposium on Bosnia and Herzegovina from Past to Present 28-30 April 2005 (Proceedings)*, Çanakale 2005, s. 105-125; Branislav Djurdjev, "Uz Prvi Broj", *POF*, I (1950), s. 5-6; a.mlf., "Bosna-Hersek", *DIA*, VI, 304; Ahmed Aličić, "Četrdeset Godina Postojanja i Rada Orientalnog Instituta", *POF*, XLI (1991), s. 11-19; Andras Riedlmayer, "Maziyi Silmek: Bosna-Hersek'teki Kütüphanelerin ve Arşivlerin Tahribi" (trc. Yaşar Tonta), *Türk Kütüphaneciliği*, IX/3, Ankara 1995, s. 337-341; *Službeni List NRBiH*, br. 20/50; *Službeni List SRBiH*, br. 20/77, 23/67, 38/90, 40/85; *Službene Novine Kantona Sarajevo*, br. 17/99.

MUHAMMED ARUÇI

ORTA AFRİKA CUMHURİYETİ

Bir Afrika ülkesi.

I. FİZİKİ ve BEŞERİ COĞRAFYA

II. TARİH

III. ÜLKEDE İSLÂMİYET

Ekvator çizgisinin hemen kuzeyinde yer alan ülkenin doğusunda Sudan, güneyinde Kongo Demokratik Cumhuriyeti, güneybatısında Kongo Cumhuriyeti, batısında Kamerun ve kuzeyinde Çad bulunur. Resmî adı République Centrafricaine, yüzölçümü 622.984 km², nüfusu 2003 sayımına göre 3.859.139, başşehri Bangui (622.771), diğer önemli şehirleri Bimbo (124.176), Berberati (76.918) ve Camot'tur (45.421). 13 Ağustos 1960 tarihinde bağımsızlığına kavuşmadan önce Fransız sömürgesi olan ülke (Ubangi-Shari) iki meclisli cumhuriyet sistemiyle yönetilmektedir ve resmî dili Fransızca'dır. Sango dili çeşitli etnik gruplar arasında yaygın olarak kullanılır.

I. FİZİKİ ve BEŞERİ COĞRAFYA

Orta Afrika Cumhuriyeti'nin toprakları, yükseltisi genellikle 600-700 m. dolayında değişen, hafif dalgalı geniş düzlüklerden meydana gelmiştir. Kuzeyde ve güneyde yer alan zirveler sayıca az olduğu gibi fazla yüksek değildir (kuzeydoğuda ve kuzeybatıda 1400 m.). İklim özellikle kuzey ve güney arasında farklılık gösterir. Güneyde Ubangi nehri civarında yağış miktarının 1800 milimetreyi geçtiği nemli tropikal iklim tipi, kuzeyde ise Büyük Sahrâ'ya yaklaştıkça sıcaklık ve kuraklığı artan bir iklim tipi görülür. Bu kesim Büyük Sahrâ'dan gelen alizelerin, mahallî adıyla Har-

mattan rüzgârlarının etkisindedir. Başlıca akarsular kuzeyde sınırı geçerek Çad gölüne dökülen Şari nehriyle güneyde sınır teşkil eden Kongo'nun kollarından Ubangi nehridir. Ülke topraklarının büyük bir kısmında doğal bitki örtüsü savanlardan oluşur ve bu sistem içinde dikenli çalılarla kuraklığa ve yangınlara dayanıklı bazı ağaç türleri yaygınlık gösterir. Kuzeye doğru çıkıldıkça coğrafi görünümde büyük ölçüde ağaç yer almaz. Orta Afrika Cumhuriyeti, Afrika kıtasının, yalnızca % 7 kadarını örten tropikal yağmur ormanlarının yayılış gösterdiği altı ülkesinden biridir. Güneyde özellikle Ubangi ve güneybatıda Sangha vadileri çevresinde yoğunlaşan bu ormanlar içinde ve savanlarda çok çeşitli hayvanlar yaşar. Bunların başlıcaları savanlarda fil, aslan, leopar, bufalo ve gergedanlar, güneyin yağmur ormanlarında goril, şempanze ve nesli tehlike altında olan bongolardır (bir çeşit antilop). Akarsular çok çeşitli balık türleriyle timsah ve hipopotamların yaşam alanıdır. Günümüzde yoğunlaşan avcılık yaban hayatı için büyük bir tehdit olarak görünmekte, ancak kuzeydeki Bongoran ve güneydeki Dzanga-Ndoki ulusal parkları ile Dzanga-Sangha rezerv alanında koruma yapılabilir. tedir.

Kilometrekareye altı kişi ile düşük bir nüfus yoğunluğuna sahip olan Orta Afrika Cumhuriyeti'nde başlıcalarını Baya, Banda, Sara ve Yakoma'nın teşkil ettiği sekenden fazla etnik grup yaşamakta ve kendi yerel dilini konuşmaktadır; bunların en büyükleri Baya-Mandjia ve en küçükleri M'Baka topluluklarıdır. Nüfusun % 50'si hristiyan (Protestan % 25, Katolik % 25), % 35'i animist ve % 15'i müslümandır.

Ülkede ekonomi elmas madenciliğine ve tarıma dayanır; tarımsal faaliyetlerin yoğunlaştığı alanlar kalabalık şehirlerin yakın çevreleridir. Bu alanlarda yetiştirilen başlıca ürünler pamuk, manyok (nişastaca zengin yumru köklü bir bitki), tatlı patates (yam), mısır, darı, muz, kahve ve tütündür. Ayrıca ormanlardan büyük ölçüde kereste elde edilmektedir. Orta Afrika Cumhuriyeti elmas, altın, uranyum ve petrol gibi yeraltı zenginliklerine sahiptir. 1960'lı yıllardan beri ekonomide elmas madenciliği hâkimdir ve son yıllarda ihrac gelirinin yarısına yakını elmas ticaretinden elde edilmiştir. Elmasın dışında kereste, pamuk, kahve ve tütün başlıca ihrac malları; gıda, tekstil, petrol ürünleri, makineler, elektrik donanımları, motorlu araçlar, kimyasallar ve ilaçlar da başlıca ithal mal-

larıdır. Demiryoluna sahip bulunmayan ve 24.000 kilometreye yakın karayolunun büyük kısmı toprak olan ülkenin temel ulaşım sistemini 280 km. uzunluğundaki akarsular, özellikle Ubangi nehri teşkil eder.

BİBLİYOGRAFYA :

Mahmud Brelvi, *Islam in Africa*, Lahore 1964, s. 475-477; Türkkiye Ataöv, *Afrika Ulusal Kuruş Mücadeleleri*, Ankara 1977, s. 257-259; Oğuz Erol, *Genel Klimatoloji*, İstanbul 1999, s. 165-166; Aydoğan Köksal, *Afrika, Genel ve Ülkeler Coğrafyası*, Ankara 1999, s. 295-299; U. Ngatoua, "Conservation of Biodiversity in the Central African Republic", *Resource Use in the Tri-National Sangha River Region of Equatorial Africa Histories, Knowledge Forms and Institutions*, *Bulletin 102* (ed. H. E. Eves v.dğr.), New Haven 1998, s. 249-252; A. J. Noss, "Cable Snarres and Bushmeat Markets in a Central African Forest", *Environmental Conservation*, XXV/3, Lausanne 1998, s. 228-233; J. E. Fa v.dğr., "Bushmeat and Food Security in the Congo Basin: Linkages between Wildlife and People's Future", a.e., XXX/1 (2003), s. 71-78; A. Biom v.dğr., "Factors Influencing the Distribution of Large Mammals within a Protected Central African Forest", *Oryx*, XXXIX/4, London 2005, s. 381-388; J. P. Milesi v.dğr., "An Overview of the Geology and Major Ore Deposits of Central Africa: Explanatory not for the 1:4.000.000 Map "Geology and Major ore Deposits of Central Africa", *Journal of African Earth Sciences*, XLIV (2006), s. 571-595; *Bureau of African Affairs, March 2006*, U.S. Department of State, Washington D.C. (<http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/4007.htm>. 15.06.2006); "Population des principales villes centrafricaines", *République centrafricaine, direction générale de la statistique des études économiques et sociales* (<http://www.stat-centrafricaine.com/Donn%20E9es/donn%20structurelles/d%20mographie/Population%20villes.htm>. 30.07.2006).

MERAL AVCI

II. TARİH

Ülkenin bilinen ilk yerlileri, Lobaye bölgesindeki ormanlarda varlıklarını hâlâ sürdüren Babinga ve Pigme topluluklarıdır. Ülkenin kuzey kısmı XI. yüzyılda Kânim, XVI. yüzyıldan itibaren onun yerini alan Bornu sultanlıklarının hâkimiyeti altına girdi. XVIII. yüzyılın ortalarında köle tacirlerinden veya Fülânî ordularının önünden kaçanlar, Nijerya ve Sudan topraklarından bugünkü Orta Afrika'nın iç bölgesine geldiler. Banda kabilesi mensupları ülkenin kuzeybatısına, Manca kabileleri Ubangi nehrinin kuzeyine yerleşti. Bu dönemde Hevsâ ve Fülânî topluluklarından da ortaya gelenler oldu. Mısır hidivinin Sudan'ın Bahrülgazâl bölgesi valisi Zübeyr Paşa'nın 1876'da Kahire'ye çağırılmasından sonra onun kumandanlarından Râbîh b. Fazlullah, emrindeki birliklerle Afrika'nın içlerine yönelerek Gribingui'den Yukarı Kotto'ya kadar uzanan bölgeyi, Orta Afrika'nın